

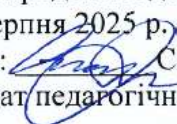
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра історії України

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ІСТОРІОГРАФІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 032 Історія та археологія
Освітньо-професійна програма Історія та археологія
Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією ІНІ інституту історії, права
та міжнародних відносин
«28» серпня 2025 р.
Голова: Світлана МОЦАК
кандидат педагогічних наук, доцент

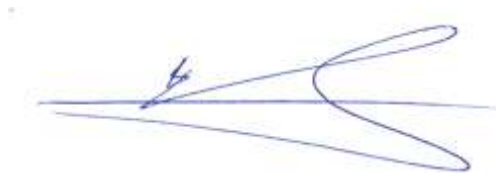
Розробник:

Кудінов Дмитро Валерійович – доктор історичних наук, професор, професор кафедри історії України

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри історії України

Протокол № 1 від «28 серпня» 2025 р.

Завідувач кафедри історії України
кандидат історичних наук, доцент

В'ячеслав ОЛІЦЬКИЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Бакалавр	Обов’язкова
		Рік підготовки:
1-й		
Семестр		
2-й		
Лекції		
20 год.		
Практичні, семінарські		
26 год.		
Лабораторні		
Самостійна робота		
72 год.		
Консультації:		
2 год.		
Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин – 120		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна-дисципліна «Історіографія історії України» є однією з фундаментальних історичних дисциплін. Вона нерозривно пов'язана із загальною історією українського суспільства, всесвітньою історією та історіографією всесвітньої історії. Формування фахової культури історика неможливе без засвоєння теорії історичної науки, частиною якої є історіографія (всесвітньої чи національної історії).

Мета вивчення навчальної дисципліни «Історіографія історії України» – розкриття теоретичних засад історіографії, з'ясування особливості розвитку національної історичної науки на різних етапах її розвитку.

Навчальна дисципліна «Історіографія історії України» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**:

ІК 1. Здатність розв'язувати спеціалізовані задачі й практичні проблеми в галузі історії та археології або у процесі навчання, здійснювати аналіз історичних явищ і подій, що передбачає застосування теорій та методів історичної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних компетентностей**:

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Історіографія історії України» базується на знаннях таких дисциплін як «Філософія», «Історія України», «Історіографія всесвітньої історії».

3. Результати навчання за дисципліною

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

4. Критерії оцінювання результатів навчання **Розподіл балів**

Поточний контроль										Разом	Загальна сума
РОЗДІЛ 1					РОЗДІЛ 2						
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9	Т 10		
Поточний контроль										70	100
7	7	7	7	7	7	7	7	7	7		
Контроль самостійної роботи										30	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		

4.1. Критерії оцінювання видів роботи для поточного контролю

Під час оцінювання результатів навчання застосовується накопичувальна бально-рейтингова система, що передбачає оцінювання якості виконання студентами всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності, спрямованих на опанування навчального навантаження шляхом поточного та підсумкового контролю. Система оцінювання курсу реалізується згідно з критеріями оцінювання навчальних досягнень студентів під час відвідування лекцій, участі у семінарах, виконання тестових завдань та виконання інших видів самостійної роботи.

Поточний контроль складається з таких компонентів:

- **65 балів:** участь у **семінарах** – підготовка аналітичних звітів та доповідей і пред'явлення результатів в аудиторії у вигляді усних відповідей, участь в обговоренні семінарських питань / дискусіях, виконання практичних завдань, виконання завдань тестового контролю.

- **35 балів:** опрацювання теоретичного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, підготовка рефератів, есе тощо.

Разом – **100 балів.**

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
7	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та правильно інтерпретує явища та процеси історії України, особливості розвитку історіографічного процесу в Україні; виконує всі завдання; проявляє творчість і оригінальність в аналізі процесів і явищ минулого; висловлює і обґрунтовує власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстрована активність та ініціативність.
6	Здобувач вищої освіти відповідає на всі питання семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та в цілому правильно інтерпретує явища та процеси історії України, особливості розвитку історіографічного процесу в Україні; виконує завдання, однак допускає неточності; може визначати спільні та відмінні риси понять; висловлює власну думку щодо предмету заняття, наводить аргументи на її підтвердження. Під час заняття продемонстрована ініціативність.
5	Здобувач вищої освіти відповідає на більшість питань семінарського заняття, розкриває зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає та здебільшого правильно інтерпретує явища та процеси історії України, особливості розвитку історіографічного процесу в Україні; виконує завдання з неістотними помилками; може визначати спільні та відмінні риси понять; висловлює власну думку щодо предмету заняття, утім, складно підбирає аргументи на її підтвердження.

4	Здобувач вищої освіти дає відповіді на питання семінарського заняття, відтворює дефініції та пояснює зміст загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; визначає, проте неточно інтерпретує явища та процеси історії України, особливості розвитку історіографічного процесу в Україні; завдання виконує, однак не в повному обсязі; може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, допускаючи незначні помилки.
3	Здобувач вищої освіти дає відповіді на більшість питань семінарського заняття, відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; в основних рисах розуміє й інтерпретує особливості розвитку історіографічного процесу в Україні; завдання виконує з помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу, називаючи при цьому їх ознаки.
2	Здобувач вищої освіти дає відповіді на частину питань семінарського заняття, частково відтворює дефініції загальнотеоретичних категорій, що підлягають засвоєнню при вивченні теми; помилково розуміє й інтерпретує особливості розвитку історіографічного процесу в Україні; завдання виконує з помилками; не може визначати спільні та відмінні риси понять, які складають предмет порівняльного аналізу.
1	Здобувач вищої освіти не готовий до заняття, не відповідає на питання, що винесені на розгляд, з труднощами виконує завдання, допускаючи змістовні помилки, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття.
0	Відсутність на занятті

4.2 Критерії оцінювання рівня теоретичної та практичної підготовки студента

Кількість балів за всі види навчальної діяльності	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	- студент упевнено оперує обсягом навчального матеріалу і застосовує його для розв'язання проблем; - самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки; - може характеризувати та аналізувати історичну інформацію; - співвідносити події та процеси за періодами на основі наукової періодизації історичної науки; - знає історіографію розглядуваних проблем; - володіє методами історіографічного аналізу на достатньо високому рівні - студент виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати матеріал, наводити чисельні приклади
82 - 89	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні фактологічні помилки; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи;

	- частково володіє методами історіографічного аналізу; - встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
74 - 81	- студент загалом володіє обсягом навчального матеріалу; - здатний застосовувати вивчений матеріал на рівні стандартних ситуацій, наводити окремі власні приклади; - вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення, явища, але відповідь може бути не зовсім змістовною, цілісною, послідовною, містити деякі фактологічні помилки, неточності; - студент робить незначні фактологічні помилки; - не завжди може вірно зробити висновок, добрати переконливі аргументи; - посередньо володіє методами історіографічного аналізу; - на посередньому рівні встановлює послідовність подій, характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
64 - 73	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - частково володіє методами історіографічного аналізу; - може дати стислу характеристику окремої постаті;
60 - 63	- студент володіє навчальним матеріалом на початковому рівні; - може репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу; - виявляє знання і розуміння окремих положень курсу; - вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки; - частково володіє методами історіографічного аналізу; - може дати стислу характеристику окремої постаті;
35-59	- студент дуже слабо володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно відтворювати термінологію й основні положення курсу; - нездатний відтворити послідовності подій; - відсутні навички використання методів історіографічного аналізу; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");
1 - 34	- студент зовсім не володіє навчальним матеріалом, нездатний елементарно розпізнавати і відтворити окремі факти, явища, події; - не впізнає постать чи подію; - нездатний відтворити послідовності подій; - відсутні навички використання методів історіографічного аналізу; - відповідь має уривчастий, незакінчений, незмістовний характер; - відсутня здатність викласти думку на елементарному рівні; - вибирає правильний варіант відповіді з двох запропонованих (на рівні "так – ні");

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання дисципліни «Історіографія історії України» можуть бути:

- усний контроль. Усний контроль здійснюється шляхом індивідуального і фронтального опитування. При індивідуальному опитуванні викладач ставить перед здобувачем вищої освіти декілька запитань, при фронтальному – серію логічно пов'язаних між собою питань перед усією аудиторією;

- письмовий контроль. Здійснюється за допомогою письмових робіт, які можуть бути короткочасними (15-20 хв.) і протягом усього заняття. Письмовий контроль відрізняється також глибиною діагностики (поверховий зріз чи ґрунтовний аналіз);

- тестовий контроль. Тести – спеціальні завдання, виконання (чи невиконання) яких вказує на наявність (або відсутність) у здобувача вищої освіти певних знань, умінь.

- підготовка доповідей, есе, презентацій. Передбачає виконання здобувачами вищої освіти різних форм завдань.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпечення довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків недотримання її постулатів.

Питання для самоконтролю:

1. Історіографія: поняття, базова термінологія, зв'язок із іншими суспільними дисциплінами.
2. Періодизація української історіографії.
3. Міф в історичній думці.
4. Роль історика в реконструкції минулого.
5. Давньоруське літописання: проблема періодизації й авторства.
6. Давньоруське літописання: жанрові особливості та джерельна база.
7. «Повість минулих літ» в історіографічному та історіософському контексті.
8. «Слово о полку Ігоревім» як історіографічне джерело.
9. Галицько-Волинський літопис: регіоналізм історичної думки.
10. Київська Русь в зарубіжних історичних анналах, хроніках та сагах.
11. Образ Русі в арабських історичних і географічних працях.
12. Інтерпретація української історії в литовсько-білоруських хроніках XIV–XV ст.
13. Минуле України у відображенні польських хронік XV–XVI ст.
14. Українське літописання XVI – першої половини XVII ст.
15. Українські думи як жанр історичної літератури.
16. «Синопис»: жанрові особливості й значення в розумінні історичної пам'яті.
17. Козацько-старшинське літописання: питання походження козацтва та його ролі в історичному процесі.
18. Українська історична думка другої половини XVIII ст.
19. Умови розвитку історичної науки України в складі Російської імперії.
20. Умови розвитку історичної науки в складі Австрійської імперії.
21. «Історія Русов»: декларація самостійності української історії.
22. «Записки про Малоросію, її жителів та виробництва» Якова Маркевича.
23. «Описання Малоросії» Олександра Маркевича.
24. «Історія Малої Росії» Дмитра Бантиш-Каменського.
25. Історичні праці та редакторська діяльність Осипа Бодянского.
26. «Історія Малоросії» Миколи Маркевича.
27. Дослідження Запорозької Січі Ізмаїлом Срезневським.
28. Запорозькі студії Аполлона Скальковського.
29. Дослідження доби Київської Русі Михайла Максимовича.
30. Історичні погляди Тараса Шевченка.
31. Хмельниччина й Руїна в науковій творчості Миколи Костомарова.
32. Біографічні нариси пера Миколи Костомарова.
33. Полонофільство в науковому доробку Пантелеймона Куліша.
34. Денис Зубрицький – початківець національної археографії.
35. Наукові погляди на часи козащини в доробку Володимира Антоновича.
36. Генеалогічні дослідження Олександра Лазаревського.
37. Краєзнавчі розвідки Олександра Лазаревського.
38. Археографічні роботи Олександра Лазаревського.
39. «Історія українського народу» Олександри Єфименко.
40. Запорозькі студії Дмитра Яворницького.

41. Дослідження історії Слобожанщини Дмитром Багалієм.
42. Історичні погляди Михайла Драгоманова.
43. Історіографічні студії Михайла Грушевського.
44. Узагальнюючі праці з історії України Михайла Грушевського: історіографічний аналіз.
45. «Історія України-Русі» Михайла Грушевського: наукове значення та цінність.
46. Культурна революція 1920-х років та її вплив на розвиток історичної науки.
47. Діяльність Істпарту в УСРР.
48. Діяльність Товариства істориків-марксистів в УСРР.
49. Методологічні засади розвитку радянської історичної науки.
50. «Партійність» історичної науки в СРСР.
51. Діяльність історико-філологічного відділення ВУАН під керівництвом Дмитра Багалія.
52. Історико-матеріалістичний погляд на національну історію Матвія Яворського.
53. Київська історична школа Михайла Грушевського: історії істориків.
54. В'ячеслав Липинський на чолі української державницької історіографії.
55. Оцінка здобутків української історіографії Дмитром Дорошенком.
56. Дослідження історії робітничого класу й пролетарського руху в історичній науці України в 1920–1930-ті роки.
57. Історія українського селянства та його соціальної активності в доробку вітчизняних учених 1920–1930-х років.
58. Дослідження подій Першої російської революції в 1920-ті роки.
59. Вітчизняна історіографія революційних подій 1917–1920-х років: наукові студії 1920–1930-х років.
60. «Літопис революції» – провідний історичний журнал УСРР.
61. Діяльність Інституту історії України АН УРСР у 1936–1941 рр.
62. Репресії проти українських істориків у 1930-ті роки.
63. Вітчизняна історична науки в роки Німецько-радянської війни 1941–1945 рр.
64. Діяльність Інституту історії АН УРСР в 1945–1953 рр.
65. Ювілейні видання до 300-річчя «возз'єднання України з Росією»: світоглядні й методологічні аспекти.
66. Дослідження проблем Першої російської революції в наукових публікаціях українських учених 1950-х років.
67. Наукові роботи Миколи Лещенка.
68. Наукова творчість Івана Гуржія.
69. Наукові дослідження Матвія Рубача.
70. Наукові дослідження Вадима Дядиченка.
71. Наукові праці Федора Лося.
72. Наукові праці Івана Компанійця.
73. Дослідження Володимира Голобуцького.
74. Історичні студії Бориса Грекова.
75. Науковий доробок Михайла Брайчевського.
76. Дослідження Миколи Котляра.
77. Запорозькі студії Олени Апанович.

78. Дослідження Костя Гуслистого.
79. Наукові праці Миколи Супруненка.
80. Історична думка в наукових пошуках представників української діаспори: О. Оглоблін, Н. Полонська-Василенко, В. Дубровський, І. Борщак, Л. Винар, Т. Мацьків та ін.
81. Журнал «Український історик»: проблематика, знахідки і відкриття.
82. «Історія міст та сіл Української РСР» – проєкт Інституту історії АН УРСР.
83. Зміни історичної парадигми в період Перебудови.
84. Криза вітчизняної історіографії в 1990–2000-ні роки.
85. Відновлення національного погляду на вітчизняну історію в 1990-ті роки: узагальнюючі праці з історії України.
86. Розвиток методології історії України в період незалежності.
87. Функціонування наукових шкіл історії в період незалежності.
88. Дослідження українського державотворення.
89. Українська революція в об’єктиві дослідження істориків, 1991–2021 рр.
90. Історіографія студій повсякденності.
91. Історіографія гендерних досліджень.
92. Історіографія історико-партологічних досліджень
93. Історіографія проблем голоду 1932–1933 рр.
94. Меморіалізація пам’яті жертв сталінських репресій в історичних дослідженнях.
95. Ревізія історії Другої Світової війни в новітній українській історіографії.
96. Історіографія наукових досліджень розвитку мистецтва України.
97. Історіографія наукових досліджень історії науки та техніки.
98. «Формування української модерної нації» Ярослава Грицака.
99. Новий погляд української історіографії на козацьке минуле України.
100. Образ Росії в сучасній українській історіографії.

6. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Історіографія історії України» складається з двох розділів, які в цілому й висвітлюють розвиток історичної думки на українських теренах.

Розділ 1. Історіографія дожовтневої доби.

Розділ 2. Розвиток української історіографії в новітній період.

7. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

7.1. Тематичні розділи

Розділ 1. Історіографія дожовтневої доби.

Тема 1.1. Вступ до історіографії історії України. Історична думка на українських землях доби Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Поняття, типологія, предмет, об'єкт, завдання й функції історіографії. Основні історіографічні поняття. Періодизація української історіографії. Міфологія та усна народна творчість. Літописання Київської Русі. Галицько-Волинський літопис. Відображення історичних процесів Київської Русі в іноземних анналах та описах.

Тема 1.2. Розвиток української історичної думки в польсько-литовський період.

Історичні умови розвитку суспільно-політичної думки на українських землях. Відображення подій української історії в литовсько-білоруських і польських хроніках. Літописання XVI – першої половини XVII ст.: Київський, Густинський, Острозький, Львівський літописи.

Тема 1.3. Українська історіографія доби Гетьманщини.

Суспільно-політичні умови розвитку історичної науки. Історичні твори другої половини XVII ст.: «Хроніка» Софоновича, Синопис, Літопис Самовидця. Козацько-старшинське літописання першої половини XVIII ст.: Літописи Грабянки, Величка, Лизогуба, «Короткий опис Малоросії». Історичні твори другої половини XVIII ст.: наукові праці П. Симоновського, С. Лукомського, В. Рубана, О. Рігельмана, О. Шафонського. Старшинські діяуріши.

Тема 1.4. Історична думка України дореформеного періоду.

Суспільно-політичні умови розвитку історичної науки. Історична наука в Україні в дореформений період: романтичний період українського історіописання, фаховий характер українських історичних досліджень, запорозькі студії українських істориків, дослідження минулого Русі та «Малоросії». Наукова творчість Микола Костомарова й Пантелеймона Куліша. Денис Зубрицький – засновник вітчизняної археографії.

Тема 1.5. Розвиток вітчизняної історіографії в пореформений період.

Суспільно-політичні умови розвитку історичної науки. Розвиток історичних знань України пореформеного періоду: козацька старовина в працях В. Антоновича і Д. Яворницького, генеалогічні та краєзнавчі дослідження О. Лазаревського, узагальнена й систематизована праця з історії України О. Єфименко, Слобожанщина в об'єктиві досліджень Д. Багалія. Історичні погляди М. Драгоманова.

Розділ 2. Розвиток української історіографії в новітній період.

Тема 2.1. Українська радянська історіографія у міжвоєнний період та в період Другої Світової війни.

Культурна революція, вища освіта й наука в 1920–1930-ті роки. Ідеологічні орієнтири історичної науки в період панування радянської влади. Наукова творчість М. Грушевського. Історична школа Грушевського в УСРР.

Ствердження марксистського бачення історичного минулого в 1920–1930-ті роки. Репресії проти науковців. Історична наука в роки Німецько-радянської війни.

Тема 2.2. Розвиток української радянської історіографії в 1945–1991 рр.

Історична наука УРСР у 1945–1953 рр.: розвиток Інституту історії АН УРСР, тенденції та напрямки наукових досліджень, вплив тоталітарного ладу на стан історичної науки в Україні. Підготовка ювілейних видань в УРСР до 300-річчя «возз'єднання України з Росією» та до 50-річчя Першої російської революції. Історична наука УРСР доби «Відлиги» та «Застою»: партійність історичної науки, дослідження масових соціальних рухів, соціально-економічної історії України. Світоглядні й методологічні трансформації української історичної науки в 1985–1991 рр.

Тема 2.3. Історичні студії нерадянської української науки.

Розвиток історичної науки в західноукраїнських землях в 1920–1930-ті роки. «Українська історіографія» І. П. Крип'якевича. Наукова робота істориків української діаспори інтервоєнного періоду: С. Наріжний, М. Шаповал, Д. Дорошенко, Д. Антонович, І. Борщак. Діяльність Українського історичного товариства. «Український історик» – флагман української діаспоріанської історичної науки. Історіографічні дослідження О. П. Оглобліна, Н. Д. Полонсько-Василенко та Л. І. Винара. «Історія України» М. Д. Антонович. Дослідження минулого України Т. І. Мацьківа, Т. Г. Гунчака, В. М. Косика, П. Ю. Стерчо, А. І. Жуковського, О. М. Субтельного. Тюркологічні та сходознавчі дослідження О. Й. Прицака.

Тема 2.4. Українська історіографія періоду незалежності України.

Суспільно-політичні умови розвитку історичної науки незалежної України. Криза вітчизняної історіографії 1990–2000-х років. Інтеграція української історичної науки в світовий історичний простір. Українська історична наука в умовах російсько-української війни від 2014 року. Історіософські орієнтири вітчизняної історичної науки. Історіографічний процес в Україні. Школи української історіографії. Нові напрямки наукових досліджень. Реконструкція історичної пам'яті. Інститути розвитку історичної науки в Україні.

Тема 2.5. Розвиток історичної науки на Сумщині.

Сіверщина (в межах Сумщини) на сторінках історичних творів XI–XVIII ст. «Повість про курського баскака Ахмата» у Володимирському зводі (1305) – перший історичний твір, написаний на Сумщині. Історіописання І. Ф. Богдановича. Історико-краєзнавчі дослідження О. М. Лазаревського. Археологічні дослідження Д. Я. Самоквасова на території Сумщини. Етнологічні дослідження П. А. Чугуєвця. Історичні твори Якова Левицького. Аматорські історичні праці, написані на Сумщині на початку XX ст. «Історія м. Путивль» І. М. Рябініна. Роменська старовина І. О. Курилова. Діяльність Істпарту на Сумщині в 1920-ті роки. Археологічні дослідження на Сумщині

М. Макаренка. Краєзнавчі розвідки І. С. Абрамова, В. Ф. Воліса, П. А. Сапухіна, Г. Т. Петрова. Дослідження революційних процесів на Сумщині. Аматорські краєзнавчі дослідження періоду незалежності України. Історична регіоналістика Сумщини ХХІ ст. Наукова діяльність кафедр історії та українознавства СумДПУ імені А. С. Макаренка, СумДУ, ГНПУ імені О. Довженка.

7.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	Денна форма				
	Усього	у тому числі			
Лекції		Практ.	Конс.	Самост.	
Розділ 1. Історіографія дожовтневої доби					
Тема 1.1 Вступ до історіографії історії України. Історична думка на українських землях доби Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	8	2	2		7
Тема 1.2 Розвиток української історичної думки в польсько-литовський період	9	2	2		7
Тема 1.3 Українська історіографія доби Гетьманщини	9	2	2		7
Тема 1.4 Історична думка України дореформеного періоду	9	2	2		7
Тема 1.5 Розвиток вітчизняної історіографії в пореформений період	9	2	4		8
Розділ 2. Розвиток української історіографії в новітній період					
Тема 2.1 Українська радянська історіографія у міжвоєнний період та в період Другої Світової війни	9	2	2		7
Тема 2.2 Розвиток української радянської історіографії в 1945–1991 рр.	9	2	4		7
Тема 2.3 Історичні студії нерадянської української науки	9	2	2		7
Тема 2.4 Українська історіографія періоду незалежності України	9	2	4		8
Тема 2.5 Розвиток історичної науки на Сумщині	10	2	2	2	7
Усього годин	120	20	26	2	72

7.3. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Вступ до історіографії історії України. Історична думка на українських землях доби Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	2
2	Розвиток української історичної думки в польсько-литовський період	2
3	Українська історіографія доби Гетьманщини	2
4	Історична думка України дореформеного періоду	2
5	Розвиток вітчизняної історіографії в пореформений період	2
6	Українська радянська історіографія у міжвоєнний період та в період Другої Світової війни	2
7	Розвиток української радянської історіографії в 1945–1991 рр.	2
8	Історичні студії нерадянської української науки	2
9	Українська історіографія періоду незалежності України	2
10	Розвиток історичної науки на Сумщині	2
Разом		20

7.4. Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Вступ до історіографії історії України. Історична думка на українських землях доби Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	2
2	Розвиток української історичної думки в польсько-литовський період	2
3	Українська історіографія доби Гетьманщини	2
4	Історична думка України дореформеного періоду	2
5	Розвиток вітчизняної історіографії в пореформений період	4
6	Українська радянська історіографія у міжвоєнний період та в період Другої Світової війни	2
7	Розвиток української радянської історіографії в 1945–1991 рр.	4
8	Історичні студії нерадянської української науки	2
9	Українська історіографія періоду незалежності України	4
10	Розвиток історичної науки на Сумщині	2
Разом		20

7.5. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Вступ до історіографії історії України. Історична думка на українських землях доби Київської Русі та Галицько-Волинського князівства	7
2	Розвиток української історичної думки в польсько-литовський період	7
3	Українська історіографія доби Гетьманщини	7
4	Історична думка України дореформеного періоду	7
5	Розвиток вітчизняної історіографії в пореформений період	8
6	Українська радянська історіографія у міжвоєнний період та в період Другої Світової війни	7
7	Розвиток української радянської історіографії в 1945–1991 рр.	7
8	Історичні студії не радянської української науки	7
9	Українська історіографія періоду незалежності України	8
10	Розвиток історичної науки на Сумщині	7
Разом		72

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Багалій Д. І. Нарис української історіографії: В 2-х кн. К.: Друк. Всеукр. акад. наук, 1923–1925.
2. Ващенко В. В. Фактори формування історичної концепції в українській історіографії кінця XIX – початку XX ст.: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.06. Дніпропетровськ, 1998. 17 с.
3. Головка В. Історіографія кризи історичної науки: Український контекст. К.: Ін-т історії України НАН України, 2003. 228 с.
4. Грицак Я. Й. Формування модерної української нації: історіографія та історіософія проблеми. К.: Генеза, 1996. 360 с.
5. Дисциплінарні виміри української історіографії: Колективна монографія / Відп. ред. та керівник авт. колективу О. А. Удод. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2015. 462 с.
6. Дорошенко Д. І. Огляд української історіографії. К.: Українознавство, 1996. 256 с.
7. Зашкільняк Л. О. Сучасна світова історіографія: посібн. для студ. істор. спеціальн. Львів: ПАІС, 2007. 312 с.
8. Історик і Влада. Колективна монографія / Відповідальний редактор В. Смолій; творчий керівник проекту І. Колесник. К.: Інститут історії України НАН України, 2016. 543 с.

9. Калакура Я. Українська історіографія. К.: Генеза, 2004. 496 с.
10. Колесник І. І. Українська історіографія (XVIII – початок XX ст.). К.: Генеза, 2000. 256 с.
11. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. К.: Інститут історії України НАН України, 2013. 566 с.
12. Коцур А. П., Коцур В. П. Історіографія історії України: Курс лекцій. Чернівці: Золоті литаври, 1999. 520 с.
13. Кравченко В. В. Українська історіографія епохи національного Відродження (друга половина XVIII – середина XIX ст.). Харків: Основа, 1996. 295 с.
14. Лекції з історії української історичної думки другої половини XIX – початку XX ст.: Навч. посіб. / Під ред. В. В. Ващенка. Дніпропетровськ: Дн. ун-т, 1998. 140 с.
15. Нові підходи до історіописання / за ред. Пітера Берка. К.: Ніка-Центр, 2010. 368 с.
16. Оглоблин О. Українська історіографія. 1917–1956. К.: б. в., 2003. 250 с.
17. Портнов А. Історії істориків. Обличчя й образи української історіографії XX ст. К.: Критика, 2011. 237 с.
18. Стельмах С. Історична думка в Україні XIX – початку XX ст. К.: Академія, 1997. 157 с.
19. Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми: Колективна монографія за редакцією Л. Зашкільняка. Львів: Львів. нац. ун-т імені І. Франка, 2004. 405 с.
20. Яковенко Н. Вступ до історії. К.: Критика, 2007. 375 с.
28. Яремчук В. Минуле України в історичній науці УРСР післясталінської доби. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2009. 526 с.
29. Яремчук В. П. Українська історіографія: суспільно-політична історія: посібник. Острог: Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2017. 288 с.
30. Ясь О. «На чолі республіканської науки...». Інститут історії України (1936–1986): Нариси з інституціональної та інтелектуальної історії (До 80-річчя установи). К.: НАН України. Ін-т історії України, 2016. 542 с.
31. Ясь О. Історик і стиль. Визначні постаті українського історіописання у світлі культурних епох (початок XIX — 80-ті роки XX ст.): Монографія: У 2 ч. / за ред. В. А. Смолія. К.: НАН України. Ін-т історії України, 2014. Ч. 1. 587 с.; Ч. 2. 650 с.

Додаткові:

1. Бадзьо Ю. Знищення і русифікація української історії в советській Україні. *Український історик*. 1982. Ч. 1-2. С. 54–64.
2. Білоконь С. Про становище історичної науки в Україні. *Український історик*. 1990. № 1–4. С. 138–144.
3. Бобіна О. В. Історіографія історії України: Навч. посіб. Миколаїв: УДМТУ, 2002. 24 с.
4. Богдашина О. М. Слобідський літописець історії України Д. І. Багалій. *Український історичний журнал*. 2008. № 1. С. 88–112.

5. Богдашина О. М. Життєві стратегії істориків радянської України 1920–1930-х рр. *Харківський історіографічний збірник*. 2012. Вип. 11. С. 80–94.
6. Василенко М. Проф. М. С. Грушевський як історик. *Український історик*. 1997. № 1–4. С. 145–156.
7. Верба І. В. Життя і творчість Наталії Полонської-Василенко (1884–1973): Монографія. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2008. 324 с.
8. Верба І. Олександр Оглоблин. Життя і праця в Україні. Б.м., 1999. 380 с.
9. Віднянський С.В. Заснування та діяльність Українського вільного університету – першої української високої школи за кордоном (1921–1945 рр.). *Український історичний журнал*. 1994. №4. С. 41–54.
10. Винар Л. Огляд історичної літератури про початки української козаччини. *Український історик*. 1965. № 5. С. 28–37.
11. Водотика С. Г. Історична наука УСРР 1920-х років: соціополітичні, організаційні та концептуальні основи функціонування: Монографія. Херсон: ХЮІ ХНУВС, 2006. 335 с.
12. Водотика С. Г. «Соціальне замовлення» історичній науці УСРР (1920–1930-і рр.). Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. Збірник статей. К., 2001. – Вип. 4. С. 192–208.
13. Галаган В. Олександра Єфименко. *Історія України в особах: ХІХ – ХХ ст.* К.: Україна, 1995. С. 409–415.
14. Дорошенко Д. «Історія Русов» як пам'ятка української політичної думки другої половини ХVІІІ ст. *Хліборобська Україна*. Відень, 1921. Кн. 3. С. 181–198.
15. Заруба В. Розгром і знищення київської школи істориків М. Грушевського. *Український історик*. 1991–1992. № 3–4. С. 147–168.
16. Зашкільняк Л. Історіографічна творчість Михайла Грушевського на тлі європейської історичної думки кінця ХІХ – початку ХХ ст. *Михайло Грушевський і українська історична наука. Матеріали наукових конференцій, присвячених Михайлові Грушевському*. Львів, 1999. С. 31–46.
17. Зашкільняк Л. Радянські історичні міфи в сучасній українській історіографії: «старе вино в нових міхах». *Світло й тіні українського радянського історіописання: Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, Україна, 22 -23 травня 2013 р.)* / за ред. В. А. Смолія. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 17–30.
18. Касьянов Г. Danse macabre: голод 1932–1933 років у політиці, масовій свідомості та історіографії (1980-ті – початок 2000-х). К.: Наш час, 2010. 271 с.
19. Касьянов Г. В., Толочко О. П. Національні історії та сучасна історіографія: виклики і небезпеки при написанні нової історії України. *Український історичний журнал*. 2012. № 6. С. 4–24.
20. Касьянов Г., Смолій В., Толочко О. Україна в російському історичному дискурсі: проблеми дослідження та інтерпретації. К.: НАН України. 2013. 128 с.
21. Коваль М. В. Політика проти історії: українська історична наука в Другій світовій війні й перші повоєнні роки. *Український історичний журнал*. 2002. № 1. С. 3–25.
22. Колесник І. Українське історієписання 1960-1980-х рр.: культурні розриви та метаморфози. *Світло й тіні українського радянського історіописання:*

- Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, Україна, 22 -23 травня 2013 р.)* / за ред. В. А. Смолія. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 169–177.
23. Кудінов Д. В. Нарис діяльності Конотопського істпарту. *Сумська старовина*. 2018. № LII. С. 19–37.
24. Кудінов Д. В. Селянський рух Наддніпрянської України в 1900 – лютому 1917 роках: історіографія проблеми. Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2014. 352 с.
25. Кучер Р.В. Наукове Товариство імені Т. Шевченка: два ювілеї. К.: Наукова думка, 1992. 112 с.
26. Куций І. Українська науково-історична думка Галичини (1830-і – 1894 рр.): рецепція національної історії. Тернопіль: Джура, 2006. 220 с.
27. Оглоблин О. Думки про сучасну українську советську історіографію. – Нью-Йорк: Орг. Оборони Чотирьох Свобід України, 1963. 87 с.
28. Оглоблин О. Українська історична наука в 1920-х роках. *Український історик*. 2000. № 1–3. С. 79–86.
29. Оглоблин О. Як большевики руйнували українську історичну науку. *Український історик*. 2000. №1–3. С. 16–53.
30. Пеленський Я. В'ячеслав Липинський – засновник державницької школи в українській історіографії. *Український історичний журнал*. 1992. № 2. С. 139–141.
31. Петренко І. М. Історик Наталія Мірза-Авак'янц (1888–1940?): життя і наукова спадщина. Полтава: ПУЕТ, 2021. 235 с.
32. Пиріг Р. Я., Тельвак В. В. Михайло Грушевський: біографічний нарис. К.: Либідь, 2016. 576 с.
33. Полонська-Василенко Н. Нарис історіографії України (історіографія XIX–XX ст.). *Історія України: 2-х тт.* К., 1992. Т. 1. С. 17–29.
34. Світленко С. Дмитро Яворницький: вчений та педагог в українському інтелектуальному співтоваристві. Дніпропетровськ: Вид-во «Ліра», 2015. 312 с.
35. Сакада Л. Д. «Український історик»: генеза, тематика, постаті. К.: Вид-во імені О. Теліги, 2003. 328 с.
36. Санцевич А. В. Видатний український історик М. Є. Слабченко. К.: б. в., 1993. 69 с.
37. Санцевич А. В. Теоретичні проблеми вітчизняної історії, історіографії та джерелознавства. *Український історичний журнал*. 1994. № 5. С. 148–150.
38. Сумщина. Велика спадщина. Краєзнавство / за заг. ред. О. Корнієнка; авт.-упоряд.: О. І. Кисельов, О. М. Корнієнко. Суми: ПФ «Видавництво “Університетська книга”», 2019. 384 с.
39. Толочко П. Україна і Русь в літописі Самовидця. *Київська старовина*. 1992. № 3. С. 7–11.
40. Удод О. А., Шевченко А. Ю. Микола Неонович Петровський (1894–1951): Життя і творчий шлях історика. К.: Генеза, 2005. 192 с.
41. Юркова О. Діяльність науково-дослідної кафедри історії України М. С. Грушевського (1924–1930). К.: Ін-т історії України НАН України, 1999. 433 с.

42. Юркова О. «Історія України» чи «Короткий курс», або як у 1940 році постала «українська радянська історіографія». *Світло й тіні українського радянського історіописання: Матеріали міжнародної наукової конференції (Київ, Україна, 22-23 травня 2013 р.)* / за ред. В. А. Смолія. К.: Інститут історії України НАН України, 2015. С. 89–108.
43. Яковенко Н. Нариси кризової історіографії. *Критика*. 2006. Число 1–2. С. 23–27.
44. Яковенко Н. Одна Клію; дві історії. *Критика*. 2002. Число 12. С. 12–14.

**9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення,
використання яких передбачає навчальна дисципліна
(за потребою)**

1. Навчальні аудиторії, які обладнанні для проведення лекційних і семінарських занять.
2. Аудіовізуальні, технічні і комп'ютерні засоби навчання: комп'ютери, мультимедійний проектор, екран.